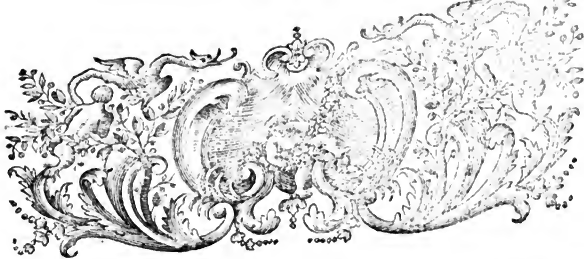
DE VERA VEL FALSA TRADITIONE HISTORICA REGULISQUE AD EAM INTERNOSCENDAM EXERCITATIO CRITICA...

Luigi Brenna, Vitale : da S.#Dorotea frate

I. NIHIL nunc fieri frequentius videmus, præsertim ab iis, qui puerili ætate imbuti nonnullis opinionibus, eas sibi evelli cum ad multam ætatem adoleverunt, nulla ratione sinunt; quam ut argumentis omnibus, quæ contra fiunt, *Traditionem* scutum veluti quoddam opponunt: nec opponunt solum, sed eam urgere quam maxime solent, atque exclamare; Traditionem intactam servari, Traditionem everti non oportere; Adversarios vero suos *Sciolorum*, *Criticorum*, &, si superis placet, *Hæreticorum* nomine traducunt. Atque hi quidem toti sunt in Traditionis vi, & auctoritate exaggeranda. An vero, ubi volunt vera extet Traditio, an sit illa potius populi rumor quidam, sit vulgi opinio χθὲς ϗ πρώην exorta; de hoc nihil omnino laborant. Atqui illud erat, de quo quærendum prudentibus doctisque hominibus videbatur. Nos de hoc argumento omnium, ut credimus, utilissimo, atque ad Historiam præcipue Ecclesiasticam necessario, quantum brevis exercitatio patitur, agemus.

II. Et primò, quod a nemine factum video, placet Traditionem in duo veluti genera partiri; quorum primum voces, & loquendi modum, alterum res ipsa complectatur. Extat enim Traditio quædam, quæ circa voces versatur, quas longus Ecclesiasticorum Scriptorum usus præscripsit, & veluti probam, signatamque monetam adhiberi, & quasi expendi in Theologico sermone jussit. Exemplum sit in voce λόγος ad secundam SS. Trinitatis Personam significandam. Displicuit vox illa Origeni, noluitque inter alias potissimum usurpari (*Comm. in Joann. tom.2. Origenian. pag.19.*). Nihilominus est omnium Christianorum, atque Ecclesiæ usu consecrata, ut Græcam eam vocem Marius Victorinus Latinus scriptor retinere voluerit. Latinam *Sermo* adhibuit Tertullianus, Cyprianus, Lactantius; multo vero frequen-

tiores alii *Verbum*, qui ita etiam legerunt apud Joannem; quos diligenter recensuit Sabatier. Quamvis ergo Erasmus *rectius*, & *aptius* Græcam vocem, *sermonis* voce exprimi, quam *Verbi* dicat, eamque reposuerit in altera editione N. T.; idque vulgo Heterodoxi faciant in Versione, vel Paraphrasi sua Junius, & Tremelius, Beza, Castellio, Hammondus &c. fuseque de ea disputet in *Onomatol. Messiæ* Glassius; aliquam tamen hic traditionem agnoscimus, probamusque Petavium dicentem (*lib.6. de Trinit. cap.1. n.5.*) *Tametsi sermonis vocabulum ab nonnullis Patribus tributum sit Filio, hoc tamen tempore nonnisi temere, atque etiam ridicule anteponatur alteri, quod & multo usitatius est, & ex aliquot sæculis jam solum in Ecclesia retinetur, & ad significandam Filii personam longe est aptius.*

III. Præter solitarias voces eadem extat Traditio de nonnullis dicendi modis, imo similia quædam, sunt antiquitate ipsa præscripta ad Fidei Mysteria explicanda. Ut in eadem re consistamus, ad Filii processionem a Patre, & distinctionem Personæ, sive unitatem Naturæ exponendam usi sunt veteres similitudine *Luminis de lumine*, quod non primùm Nicæna Fidei formula usurpavit, & Patres, quos Petavius protulit (*lib.5. cap.8*); sed inerat antiquioribus Fidei formulis, ut patet ex ea, quam Eusebius in Concilio Nicæno exhibuit apud Socratem (*lib.1. cap.8.*) affirmatque ea tradere, *quæ acceperat tunc, cum baptizatus est* ὅτε τὸ λουτρὸν ἐλαμβάνομεν. Aliud exemplum veteres usurparunt *Verbi humani*. Cum vero duplex Verbum sit ἐνδιάθετον, sive *internum* quod mente concipimus, & προφορικὸν *prolatum* a nobis; (quæ veteres etiam distinxere his nominibus, ut liquet ex Plutarcho *in lib.* ὅτι μάλιστα) plerique alterum hoc adhibere maluerunt, vel solum, vel cum altero conjunctum. Improbavit quidem hoc simile Irenæus (*lib.2. cap.28.*), eoque in rem suam usi Hæretici præsertim Samosateni apud Ephiphanium (*hæres.65. n.3.*): sed valuit præscriptio Catholicorum illa; itaque postea etiam Augustinus sæpius eo usus est. Ita licèt altera *Luminis* similitudine Hieracles abusus fuerit, ut ex Hilario cognoscimus (*lib.6. de Trinit. num.12.*), non propterea ab Ecclesia deserta est, imo in Symbolo consecrata. Contra accidisse videtur alteri simili ad explicandam unionem naturarum in Christo, videlicet *animæ*, & *carnis*, quæ unum hominem efformant. Nam ante Euthychianam labem in Fidei ipsis formulis invenitur; postea vero vix apud alium occurrit, quam Vigilium Tapsensem, qui non breviter eam proponit, sed fusè eam explicat, atque defendit. Itaque nos antiquius Eutychiana hæresi auguramur esse Symbolum,

lum,

lum, quod Athanasii nomine circumfertur, ubi ea similitudo occurrit.

IV. Hæ voces, hi loquendi modi animadvertendi omnino sunt, quod in Mysteriis Fidei nostræ explicandis, præsertim Trinitatis, & Incarnationis, iis maxime uti debeamus, quos Ecclesiasticorum scriptorum, atque Ecclesiæ usus nobis consignavit; ut non solum ea proponamus, quæ ab Ecclesia edocti sumus, sed eo etiam modo, qui nobis est traditus. Sed sunt, qui hic Platonismum obtrudunt; voluntque Patres, cum Platonis scholæ addicti essent, Christiana dogmata, Philosophico, idest Platonico pallio obduxisse, verbisque solemnibus Academiæ uti maluisse. Si de meris nominibus quæstio esset, nec res tantæ, quanta sunt hujusmodi Catholica dogmata, explicarentur; si hic ut diximus, ad rem ipsam nomina, & voces non pertinerent; cavendi tantopere hi non essent, qui hoc obtrudunt, Sociniani præsertim homines. Sed ferendi non sunt; cum hac veluti machina traditionem, qua opprimuntur, declinare, sive abolere curant. Non ii sumus, qui Platonem adeo displicuisse Patribus velimus, ut contendit Baltus; nec cum eo Philosophiam omnes relegamus a veteribus Christianis, & non Eclecticam potius concedimus. Sed id omnino volumus, quod Mysteria Trinitatis, & Incarnationis pertinet, primò & rei ipsius, sive dogmatis, & verborum præcipuorum, quibus proponenda sunt, extare Traditionem; secundò etsi in Platonis libris, quædam adumbratio videatur esse Mysterii Trinitatis; eam tamen, si non alia omnino res est, ut nonnulli censent, saltem mancam esse, atque a Christiana multum aberrantem; quæ vero Platonici exactius postea protulerunt, eos, adultâ & propagatâ Christianorum Religione, ex nostris libris mutuatos. Patres Antenicæni, qui non ita exactius loqui videntur, nequaquam a Platonicorum schola Verbi illam προέλευσιν ad Mundi conditionem extulere. Bullus, quem reliqui ferme Theologi sequi solent, non æternam Verbi generationem, sed temporariam manifestationem externam eos intellexisse existimavit. Clarissimi Ballerinii, Zenonem tantò post eadem repetentem, de Decreto loqui existimarunt, quod Deus habuit de Mundo condendo. Nos, quibus postrema hæc interpretatio paulò subtilior, & longius accersita videtur, primam Bulli explicationem ita ducimus temperandam, ut nonnihil hic habeat loci verborum præscriptio de qua loquimur; illa nimirum, quam sacræ litteræ, cum de Sapientia, Verboque Dei loquerentur induxerunt *Proverb.* 8. 22. *Eccles.* 1. 24. *Gen.* 1. *Joan.* 1. *&c.* Hoc modo defendimus Justinum, Athenagoram, Tatianum, Theophilum Antio-

 che-

chenum , & Zenonem etiam Veronensem , asserimusque eos Arianis , sive etiam Socinianis nullo pacto favere .

V. Transeo ad res ipsas , de quibus extare Traditionem nemo Catholicorum negat : Traditionem vero hanc triplicem faciunt Divinam , Apostolicam , Ecclesiasticam . Nos hæc genera omnia omittimus , quæ sunt Theologorum sermonibus trita , nec ita propiùs historiam spectant . Aliam Traditionem quamdam , quam *Piam* vocavit , in historiam inducendam esse , pugnavit Honoratus a S. Maria , gloriatus in ea , mirum quantum inesse subsidii ad difficiliores quæstiones enodandas , & historiæ Ecclesiasticæ sinus explicandos . Sed vereor ut tantum , quantum ipse voluit præsidii in ea reperiri possit : suspicor etiam illius , quam Traditionis nomine describit , nullum esse usum . Atque ille quidem ubi fusè probare conatus est (*toto primo tom.*) imperfectam adhuc esse Criticæ artem , imo vitiosissimam , si principia spectentur ab ejus Magistris constituta ; quod ancipiti , incertoque fundamento nitantur : ubi etiam addidit errorum quamplurimorum originem a Criticis ipsis esse repetendam , quod contraria sæpe respondeant , & idem probare modo , modo improbare videantur ; his incommodis omnibus Traditionibus istis suis mederi se posse putat . Itaque reliquis operis sui partibus , & regulas discernendi veras a falsis traditionibus ponit , & exempla quædam , quibus regulas explicet , producit . Nihil hic attinet ut de prima , aut postrema ejus operis parte dicam . Etsi , quod primam pertinet , diffiteri non possum , probare me nequaquam posse , quod tam sæpe , tam acriter summos homines traducat . Et similia quidem ipse facere videtur , atque is , qui in magnifica , regiaque domo aranearum telas , quæ in angulis delitescant (nec vero fieri aliter in magna domo potest) avide pervestiget , inventisque gaudeat , & exultet . Ita in magno Tillemontii opere & ceterorum pugnam aliquam verborum , sive sententiarum aliquot invenire, non magnum fuit; cum contra præclara , egregiaque esse quamplurima , omnes qui illud legerunt agnoscant , & fateantur . Quid ? quod cum in postrema parte depromit ipse sua , atque ad exempla Traditionis producenda descendit , vel ea plerumque stabilit , quæ erant antea sapientiorum consensu aliis argumentis firmata , vel incerta , ut erant , relinquit : ut hic valeat Terentianum illud *in Phorm. Act. 2. sc. 4. v. 19.*

. . . . *fecistis probe* :
Incertior sum multo quam dudum :

Interpres ejus latinus proferri aliquod exemplorum hujusmodi postulat . Ego unum proferam ex *lib. 5. dissert. 1. art. 3.* ubi contendit

tendit extare Traditionem antiquissimam de eo, quod sit Christus mortuus, cum annum ageret ætatis trigesimum; concluditque productis 37. vel 38. Ecclesiasticis Scriptoribus, inveniri 24. aut 25. qui hoc *positivè* dicant. Nam si eorum singuli examinentur, nulli ferme præter Origenem, Philastrium, Clementem Alexandrinum, & fortasse Africanum invenientur, qui hoc affirment; Qui quidem etiam ideo illud posuerunt, quod annum unum durasse Christi prædicationem arbitrati sunt, juxta Isaiæ illud: *Ut prædicarem annum placabilem Domino*. At Honoratus, sive imprudentia, sive ut hoc quoquo modo efficeret quod volebat, non id solitariè proposuit, sed duobus aliis conjunxit, de quibus ingens extat testium numerus; obiisse nimirum Christum anno Tiberii xv., & duobus Geminis Consulibus. Merito ergo aut hominis fidem, aut diligentiam desideres, nihilque effici ab eo putes.

VI. Ad *Pias* ipsas *Traditiones* venio, quas idem Auctor discernendas docet à falsis, sive vulgi erroribus. At quâ id ratione facit? Primo regulam illam exagitat, qua ad expurgandam a fabulis historiam Ecclesiasticam Critici utuntur; *Non esse admittendum factum historicum, quod ab Auctoribus ejusdem, aut ferme ejusdem temporis non confirmetur*. Deinde loco pronunciati hujus suas ipse depromit regulas. Primo id queror; invidiosè propositum illum Canonem. Confitetur ibidem ipse, atque alibi (*tom.1. diss.2. p.2. art.5. p.229.*) tempus illud, quod hic *idem* aut *ferme idem* dicirur, ad ducentos, aut etiam trecentos annos extendi. Ita profecto habet Tillemontius *in epist. ad Lamy*: *Si nullis rationibus confirmata prodantur, quæ ante annos ducentos, aut trecentos evenerunt, fidem ipsis derogamus, præsertim Græcis Scriptoribus, qui, ut Judæi, ad excogitandas, & hauriendas fabulas mirifice facti sunt* (1): ubi animadvertere licet de Græcis eum nominatim loqui, quod sint fabulis addicti. Secundò, addi etiam cautionem, si ea proferantur, quæ nullis sint rationibus confirmata. Simili pacto Mabillonius (*de studiis monasticis part.2. cap.8.*) *Cum neque auctores equales, nec alii unius, aut duorum sæculoram intervallo bis succedentes de re aliqua loquuti sunt de qua recentior aliquis nullam ductus auctoritate testimonium dicit, nihil ipsis deferendum est* (2). Ergo ipse quoque vult ut nulla ductus au-

 ctori-

(1) *Nous croyons ce que les Grecs, & les Romains nous disent des coutumes de leurs tems: mais s' ils nous parlent sans preuve de ce qui s'est fait, je ne dis pas mille ans mais deux, ou troiscens ans avant eux; nous ne les croyons plus, sur tout les Grecs, faciles comme les Juifs à croire, & à seindre des fables.*

(2) *Quand il arrive, qui ni les Auteurs contemporains ni ceux, qui les ont suivis après un, ou deux siecls, n'ont point parlè d'un fait, & qu'un Auteur plus recent l'assùre sans aucune autoritè; alors il n' y faut pas avoir egard: autrement ce seroit ouvrir la porte à toutes sortes d'erreurs & de faussetez.*

ctoritate id auctor recentior dicat. De hac re fusius præ ceteris, qui de vi argumenti negativi disseruit uberrime Launojus, quantumque id valeat ac sæpius a PP. & vetustis Scriptoribus usurpatum sit, quamplurimis adductis exemplis ostendit: sunt ergo illius hæc verba *tom.* 2. *part.* 1. *oper. pag.* 43.) *Cum nullus omnino Scriptor equalis vel suppar, nullum prorsus traditionis monumentum æquale, vel suppar alicui facto, quod memoria dignum fuit præstat testimonium, tunc ex eo silentio, quod ducentorum plus minus annorum estimari potest, efficax depromitur argumentum.* Idemque in *animadversione secunda* contra Thiersium queritur, illum dissimulasse quousque auctorum suppariûm ætatem extenderet. Ex eodem præterea haurias, quantopere hoc argumentum adhibuerint preter veteres, etiam recentiores prudentissimi viri, præsertim vero Baronius, apud quem certissimam regula est, qua injectas in historiarum Fabulas exscindat: *Quod à recentiori auctore profertur, contemnitur.* Deinde hoc ab Honorato ipso peto: Cum pias traditiones inducere in historiam vult, quid *Traditionis* nomine intelligat? An quod voci huic subjectum esse debet, an quod omnino est alienum? Si Traditionem intelligit, id nimirum debet significari, quod constat ab antiquioribus per manus traditum, pervenisse ad recentiores; ergo testimonia extare debent, quibus efficiatur, non nunc primum, aut heri in ora hominum fuisse inductum. Nec vero is ego sum, ut omnino necessario illud requiri dicam ad quamcumque Traditionem, ut dimanationis ejus, sive propagationis testimonia scripta extent; præsertim cum nec Symboli, quod scripto olim non consignabatur, nec sacrorum librorum *identitatis* scripturæ testimonium requiri possit. Video & Irenæum Traditionis vindicem ex Episcoporum successione, Traditionis testimonium repetere *lib.* 3. *cap.* 3. Sed utcumque sit de Divinis, & Apostolicis traditionibus, in quibus ille universalis, & perpetuus consensus ita disertus, expressusque esse potuit, ut scripta testimonia non desiderarentur; in Historicis traditionibus id requiri omnino videtur; quò scilicet constet, ea per manus ab uno alteri fuisse tradita, & de aure in aurem per continuam narrationem, aut famam communem esse deposita: præserim cum inciderint aliquando tempora, sæculo nimirum VIII. & IX., in quibus fabulosæ quævis narrationes certatim ab hominibus proferrentur; sive eorum sæculorum vitio, idest ignorantia; sive quod, abjectis ab Iconoclastis sacris monumentis, ea instaurare quoquo pacto vellent. Si hoc est, jam ad Traditionem requiritur, ut vera sit, illa virorum eruditorum regula, ut antiquorum factorum antiqui sint testes: aliter quî discerni possit a populi rumore recens inducto, nunquam

pro-

probabis. Vidit, id opinor, Honoratus: itaque hujusmodi testimoniis contentus est, quæ in Breviariis, & Martyrologiis reperiuntur. Si de antiquissimis rebus sermo sit, non satis esse hoc testimonium & adducta argumenta, & plurima exempla probant. Proferam unum, Eusebii Cesariensis sanctitatis. Nam in Martyrologio Usuardi *ad diem* 21. *Junii* legitur; *Civitate Cesaræa Palestinæ S. Eusebii Episcopi, & confessoris viri, excellentissimi ingenii, & Historiografi*. Ita legi in antiquissimo Hieronymiano Epternacensi ultro omnes admittunt, ut admonuit Sollerius *ad Usuardum*; immo in aliis Hieronymianis, hunc esse intelligendum Eusebium, idem docet, addens; *extra controversiam esse, totis septem, & amplius sæculis saltem ex quo Usuardi Martyrologium in Ecclesia Occidentali ubique receptum est, Eusebii illius cum sanctis reliquis memoriam in sacris fastis celebratam*. Si ergo Traditionis idonei testes sunt Martirologia, traditio extabit de Eusebii Sanctitate, cultuque in Ecclesia Catholica. Ego virum doctum complector, a quacumque etiam Arianismi labe historiam ejus Ecclesiasticam assero esse immunem; cultum tamen ab Ecclesiam catholica credere nolo; nec opinor credent antiquitatis Ecclesiasticæ non omnino ignari. At enim regulæ sunt ab Honorato positæ quibus falsæ Traditiones istæ discernantur a veris. *Ut usus & facta historica, quæ proponuntur*, inquit, *nihil præseferant vanum superstitiosum, inutile; ut nihil narrent indecorum, ridendum, improbabile, nihil etiam contineant adversus usus, & tempora, neque a virorum dignitate, & persona aliena; Ut quæ contra objici possunt elidi solidè possint*. Sunt hæ quidem ab Honorato regulæ propositæ; sed quæ, si verum dicendum est, *principium*, ut ajunt, *petere* omnino videntur. Nam id ipsum quæro; An probabile illud sit, an vero sit fabulosum; an tale extet testimonium, ut eo confisus contradicere abnuentibus possim &c. Præterea, quam sunt hominum diversa ingenia, ut id aliis fabulosum videatur, improbabile, aperte incredibile; pro quo alii jusjurandum suum, si opus est, interponent. Id ergo quærimus, quo suadeamur rei veritatem omnibus, nec rem eorum mero judicio aut estimationi committamus.

VII. Nos ergo primo Traditionem admittimus, atque in ea duo præcipue consideranda esse dicimus. Primò Traditionis hujus originem; deinde ejus ad nostram usque tempora deductionem. Originem quod spectat; si aut constet, aut colligi argumentando possit, ex errore quodam esse ortam, quem continuò homines altè imbiberint, & propagarint; non Traditionis, sed rumoris alicujus popularis loco deputandum totum illud erit. Horum errorum fontes

tes aliquos, *Exercitatione* altera *Critica* aperuimus; ut cum symbolica monumenta habita sunt pro hystoricis; cum non satis intellecta phrasis emphatica historiolam cudit&c. Huc etiam fortasse pertinet opinionis fons de anno Christi ortus, quem in vulgarem supputationem sive Dionysius exiguus, sive Panodorus induxit. Orta ea videtur primò, quod Christum annos triginta tres vixisse supputatores illi existimarint, deinde quod Christum eo anno mortuum existimantes, quo cum Plenilunio Feria VI. concurrebat id anno 33. contigisse viderunt, nunquam vero multis ante illum annis. Atque hoc alterum de *vero & Astronomico* plenilunio quam sit fallax argumentum, jampridem viri docti animadverterunt. Sed uberiora exempla Martyrologia subministrant. Hanc eorum esse veluti progeniem quandam, ut ex Adone Usuardus, atque ab his ceteri sua eorum desumpserint; Ado vero ex Romano *Parvo* quod vocant; Romanum *Parvum* ex historia Rufini; observavit, docuitque Sollerius diligenter. Quidquid ergo Rufinus peccat, late in ceteros quoque dimanavit. Præter Rufinum si qua antiqua Martyrum Acta ad Martyrologorum manus pervenerunt, iis sunt illi usi; præsertim Ado, & Usuardus. Verum in expendendis monumentis illis non nimium fuere morosi, & quidquid vitii illa habebant, imprudentes admisere. Id sæpius animadvertit laudatus Sollerius, ut de S. Andeolo loquens *ad diem primum Maii*; *Elogium*, ait, *ipsi contexit Ado ex vulgatis Actis tunc receptis, in quibus examinandis neutiquam scrupulosus ea in fastos sacros retulit, quæ admitti omnino non possint. Acta ipsa nec vetustissima esse, nec plane sincera, satis agnovit Henschenius &c.* Ad *diem* quoque 16. *Mensis ejusd.* adnotavit, Sancti Torpetis Elogium ex Actis suspectis fuisse excerptum; atque idem *ad diem* 20. de S. Basillæ Elogio; *Sumpta sunt quæ hìc narrantur ex famosis Actis, vel potius ex pio drammate nescio quo pridem exornato in honorem S. Eugeniæ.* Die vero *tertia Junii* Henschenii verbis utens, Erasmi elogio ait, præluxisse haud dubiè Acta illa, quæ vulgò in legendis circumferri solent, non sine *justa suspicione gratuitæ fictionis*. Si ergo constet, aut satis probabili ratione appareat, vitiosam esse originem; inter veras Traditiones connumerari illa non potest. Quo quidem loco & illud animadvertendum est, eò cautius rem gerere oportere, quò res fuerit antiquior, & vestigium non conspicatur nisi post octavum sæculum, quando fabellis multo liberior adytus factus est.

VIII. Preter Originem *Deductio* Traditionis ad ætatem nostram consideranda est, quæ quidem debet esse hujusmodi, ut ejus cursus numquam interruptus appareat. Interrumpitur, vero, non

solum

solum, famâ illâ exinctâ, silentibusque omnibus; sed multo magis, si adversus eam Scriptores excitentur, eique vehementer contradicant. Requiritur præterea, ut, si res magna sit maximèque notabilis, non unius tantum, aut populi aut regionis testis extiterit, sed in alios quoque fama dimanavit. Denique ut ita non unius loci, non unius temporis homines testimonium perhibuerit, ut unus ab alio mutuatus esse, nihil de veritate cogitans, nihil advertens, dici non possit. Priora illa duo ex Traditionis natura ipsa, sponte fluunt. Si de historica Traditione loquamur, cum fontem ejus incorruptum esse (ut in divinis Apostolicis atque Ecclesiasticis Traditionibus evenit) non liqueat; ut consensus ille hominum auctoritatem, quam debet obtineat & rem conficiat, requiritur omnino hoc tertium, quod merito sæpius videas desiderari. Diximus superius de Adone Usuardo ceterisque Martyrologis. Atqui illud in confesso est, ab Usuardo Adonem exscribi, utrumque vero ferme ab Notkero. Itaque illud sæpe dilrgens eorum examinator, & peritus Judex Sollerius admonet *Usuardus & Notkerus ex Adone verbum de verbo plane reddiderunt* (*ad diem 7. Jan.*): *Ab Adone positus iisdem ipsis verbis, quæ ex eo Usuardus, & Notkerus descripsere* (*Ad diem 31. Jan.*): *Jam vero Usuardum hic rursus ex Adone sua fere omnia desumpsisse manifesto intelliges si utriusque verba præfatis diebus inter se contuleris &c. Notkerus ipsissima Adonis verba hoc die ad apicem, refert ... Laudatiunculam, quam ei Ado concinnavit noster descripsit &c. Noster sua omnia ex Adone desumpsit* (*ad diem 6. Feb.* 10. 24.). Quod millies postea repetit. Bene ergo idem Sollerius *ad diem* 4. *Maii* animadvertens, quæ Ado, & Usuardus de Santo Quiriaco dixere, ex Actis desumpsisse, atque ex his ceteros; scribit: *antiqua Acta redolent, quibus tot Martirologorum auctoritas non plus fidei addidit, quam primus eorum compilator mereatur.*

IX. Quod hoc postremo loco diximus tanti est, ut regulæ sive indicia merito exposci posse videantur, quibus id ipsum agnoscamus; alios ab aliis nullo prævio examine fuisse exscriptos. Sit ergo *Primum*; Si vel auctor sit hoc ingenio ut alios magis describere, & ductores veluti suos sequi, quam perpendere, & scrutari malit. Hujusmodi esse Chronicorum Scriptores, qui in antiquis rebus Eusebium sæpe describunt, ab aliis animadversum est. Itaque iisdem vestigiis insistentes fallunt alios sæpe, & turpiter ipsi prolabuntur: ut Marcellinum non distinguentes a Marcello; quod non modo Eusebii interpres Hieronymus facit, sed Prosper, & alii nonnulli. Turpes hujusmodi lapsus in Usuardo, Sollerius aliique notarunt: cum scilicet Adonem transcriberet, Adonis labem

ipse quoque contraxit. Ita (*ad diem* 24. *Maii*) cum a Romano parvo aliqui adscriberentur *Istriæ*, qui *Syriæ* erant addicendi; idem fecit Ado, *Quem*, inquit Heschenius, *de more nullo prævio examine sequuti sunt Usuardus*, *& Notkerus*: dolendumque est, ut idem Vir doctus adnotavit, in Romanum hodiernum Martyrologium promanasse eum errorem, correctum olim a Florentinio, & Henschenio; minus enim de Usuardo mirandum est, qui, eodem teste, *etiam fallentibus ductoris sui vestigiis insistere assuevit*. Ita etiam (*ad diem* 2. *Febr.*) quidquid de Centurione Cornelio in Adone Usuardus repererat, *Exinde desumpsit servata circumstantia baptismi a Petro Apostolo collati*, *quæ in rigore verborum textui sacro non videtur conformis*, inquit idem Sollerius. Idem *Cæsariam in Lycia* (*ad diem* 5. *April.*) ex Adone posuit, & (*die* 12.) de Julio Papa, *de exilio*, & *tribulationibus* illa, quæ a Baronio, & eruditis omnibus, teste sæpius laudato Sollerio, meritò reprobata sunt. *Die Maii* 7. Ado cum Flavio, & Sociis *Fratrum* titulum addidisset, *Usuardus in hujusmodi rebus minus scrupulosus Adonem simpliciter descripsit*. Sexcenta sunt his similia: atque eò quidem Martyrologia libentius commemoro, quod his fundatam traditionem arctius, ut dixi, amplectatur Honoratus. *Alterum* est indicium, Scriptorem aliquem, alium hoc modo describere; si errata ipsius etiam notabiliora describat. Nihil necesse est afferre exempla cum modo nonnulla attulerimus: sed insigne omnino est, & hoc loco commemorandum, quod Usuardus (*ad diem* 29. *Junii*) posuit Apostolorum mortem *Tusco & Basso Consulibus*, id est anno 239. ex Adone nimirum, qui idem habet, & cum Nerone conjungit. Denique *postremum* indicium facimus, cum ea etiam describuntur, quæ licèt vitiosa hoc pacto non sint, descriptoris tamen temporibus minime conveniunt. Lepidum omnino est, quod evenit in narratione Inscriptionis effossæ in Insula Tyberina Semonis Sangi a 1583., unde suspecta esse cœpit nonnullis viris doctis Justini narratio de statua olim erecta Simoni Mago. Nam Blasius Vigenerius illud referens *non ita pridem* detectam eam inscriptionem affirmat. Henricus Valesius *non ita dudum* hoc factum ait. Valesium exscribunt Pagius & Kortholt. Du Mesnil a 1732. *in Præf. de Doctr. & Disc. Eccl.* eamdem instituens narrationem *non ita pridem* id evenisse ipse etiam asserit: atque ita phrasis illa *non ita pridem* spatium centum quinquaginta annorum perduravit; nec dubitandum est, adhuc amplius superfuturam. Exemplum simile aliquod reperire licet in antiquis. Nam Damascenus (*in lib. de Hæresibus hær.* 75.) de Aërianis id habet; *Aërius iste è Ponto oriundus hodieque magno hominum dispendio in vivis superstes est* ἔτι δὲ

δεῦρο

δεῦρο πειρασμὸς ἐςὶν ὅτος τῶ βίω. Atqui notum eſt Aërium ſæculo IV. labente vixiſſe. Sed nimirum Damaſcenus Anacephaleoſim Epiphanii, ut in libris ejus jacebat, tranſcripſit, adjecta ſolum viginti, ſeu vigintiquatuor poſteriorum ſectarum enarratione. Hanc dicimus Traditionis deductionem.

X. Verùm in ea, hoc maxime quærendum videtur, quorſum ea progredi debeat, & præcipue unde hic quaſi curſus repetendus ſit, ut vera Traditio eſſe poſſit. Ego quidem ſic exiſtimo, oportere aut antiquiſſimos vere nunc extare teſtes, aut *præſumptos*. Præſumptos dicimus, qui licet nunc non extent, tamen extitiſſe olim augurari poſſumus, atque ex iis poſteriores Scriptores ſua hauſiſſe. Antiquiſſimos vero appellamus, qui nondum memoria extincta ab iis qui viderunt, aut videntes audierunt reſcire potuerunt. In quo quidem accedimus eorum ſententiæ, qui duobus vel tribus ſæculis propiorem eſſe oportere qui teſtimonium perhibeat cenſuerunt. Hos veros eſſe teſtes Traditionis dicimus. Sed alii ſunt teſtes, quos appellabamus *præſumptos*. In tanto enim veterum monumentorum naufragio inique omnino ageretur cum Hiſtoria, ſi in veris teſtibus exigendis ſeveriores eſſemus. Sed hic ſcilicet labor, hoc opus eſt, ut præſumptos iſtos internoſcere poſſimus. *Primo* requiri illud videtur ut in antiquis, qui extant, Scriptoribus nihil reperiatur, quod his ex adverſo opponatur. Neceſſe eſt enim, ut nulla tunc hujuſce rei teſtimonia exſtiterint, vel eveniſſe illud, ut ſe mutuò eliderent. *Secundò* ſi paulo recentiores Scriptores ita ſua proferant, ut in rei veluti ſumma convenientes, varient in adjunctis: hoc enim argumento eſse videtur, alia extitiſse teſtimonia, eaque plura, & diverſa ex quibus quæ narrant haurirent. De Simonis Magi ſtatua Juſtinus, Irenæus, & ceteri Greci narrant; narrat etiam Auguſtinus. Sed habet hic aliquid, quod apud illos non invenitur, nimirum Helenæ quoque ſtatuam fuiſse erectam.

XI. Verùm hoc loco cavendum eſt, ne diverſa adjuncta eſse exiſtimemus, cum aliquid præciſe tacetur: eſt enim uſitatum veteribus, ut antiquiorum, ſive verba, ſive ſententias allegantes, nonnulla prætereant, neque omiſſionis hujuſce indicium præbeant. Licet id videre in Athanaſio cum in *Apologia contra Arianos* Synodicam Sardicenſem recitat. Ait enim: *Cum Euſebiani Julio Conſacerdoti noſtro ſcripſiſſent contra Athanaſium, Marcellum, & Aſclepam &c.* At Theodoretus eamdem epiſtolam recitans, qui Julio ſcripſerint nominatim appellatos a Synodica Sardicenſi inducit Euſebium, Marium, Theodorum, Diognitum, Urſacium, & Valentem. Eumdem Athanaſium proponentem alia monumenta prætermittere nonnumquam nomina Provinciarum, quod parvi referant

rant

rant ad rem de qua ageretur, adnotatum, est a viris doctis. Itaque ut argui tuto possit, monumenta quibus Scriptores utuntur fuisse diversa, necesse est vel non meram omissionem fuisse, vel id fuisse præteritum, quod modo videatur omitti omnino non debuisse, ut illud de Helena, quod dicebamus. Cavendum est etiam ne adjunctum diversum haustum ex aliis monumentis videatur, quod ex mala aliqua interpretatione ortum est. Tale est, meo judicio, quod Philastrius unus omnino veterum de Paulo Samosateno prodidit, circumcisionem eum docuisse. Hoc aio ex mala interpretatione totum esse enatum; quod nimirum veteres Paulum judaizasse scripserint. Sed nihil illi volebant aliud, nisi Samosatenum existimasse, Christum esse merum hominem, ut Judæi eum crediderunt. Atque hinc Epiphanius, qui *hæres.65. num.2.* negat Pauli sectatores, *Circumcisionem adhibere, aut Sabbatum, aliosque Judæorum ritus observare*, habet eodem loco: *Isti Judaicam opinionem interpolantes alteri Judæi nominandi sunt ... Nam cum Deum ex Deo Unigenamque Filium, ac Verbum abnegent, ejusmodi sunt, quales ii fuerunt, qui præsentem illum ejurarunt.* Ita sæpius alii Patres hæreses, quæ Christi divinitatem negant, Judaismum appellant. Facit id Athanasius *de Synod. t.1. pag.740.* in Marcelli hæresi enarranda *Hujusmodi sunt sectatores Marcelli, & Scotini Ancyrogalatarum, qui Christi ante sæcula existentiam & divinitatem, ejusque perpetuum regnum cum Judæis inficiantur.* Faciunt in Arianis Nazianzenus & Cyrillus. Primus (*orat.25. p.441.*) ubi multarum hæresum catalogum texit, nominat, *Arii, & eorum, qui Ario subsunt naturarum diversitatem, ac novum Judaismum, solo videlicet ingenito divinitatem circumscribentis*; Cyrillus vero Alexandrinus (*in Joan. cap.3. tom.4. p.19.*) *Judaicam Arii impietatem* τὴν Αρείου δυσσέβειαν Ιουδαικὴν appellat. Epiphanius *hær.71.* quæ est de Photino *n.4. Verum nisi Dei sit filius, inanis est illius labor, inane & animi propositum, vana denique spes omnis & cogitatio: nihil enim amplius excellentiusque de Christo profitetur, quam Judæi ipsi, qui eumdem abnegarunt.* Quamquam quod primo loco Athanasium appellavi, non ipse quidem hoc facit, sed formulæ illius conditores. Athanasium enim nunquam Marcellum Ancyranum pro hæretico habuisse putamus; nec vero esse habendum, sed recte de Fide sensisse semper, etsi novitatem aliquam in verbis sectatus sit, & a verborum Traditione illa defecerit.

XII: Denique *Quarto* alia videntur extitisse antiqua monumenta, si unum aliquod omnes amplectuntur, etsi eorum decretis, & quæ alibi statuerunt, repugnare videatur: itaque in iis concilian-

lian-

liandis toti ſunt, plurimumque adlaborant. Illuſtre hujuſce rei exemplum eſſe videtur annus Chriſti mortis; quem plerique Patres ſtatuunt eſſe duobus Geminis Conſulibus, ideſt anno ære vulgaris 29. (clariſſimi enim Blanchinii ſingularem opinionem nihil immoramur): atque hic eſt Tiberii annus ab Auguſti morte xv. mirum ergo accidit pleroſque vetuſtiſſimos doctiſſimoſque Patres eum Dominicæ morti annum deputare, qui Evangelicæ auctoritati repugnare omnino videtur. Etenim anno Tyberii xv. eumdem baptizatum, atque initium dediſse prædicationi, Lucas teſtatur. Neque hoc illi ignorabant; imo vero eorum aliqui, aut eadem ipſa verba Evangelii recitant, cum hoc aſſerunt, ut Clemens Alexandrinus; aut utrumque characterem Conſulatus Geminorum & Tyberiani imperii conjungunt, ut Tertullianus, Lactantius, Proſper. Itaque videas, hanc de anno emortuali ſub Geminorum Conſulatu, rem veluti certam teſtatamque ponentes, in eo laborare vehementer, ut ſententiam hanc, cum Evangelii verbis concilient, atque illuc deſcendere, ut dicant, Chriſtum prædicaſſe annum unum, ita ut potuerit ad baptiſmum venire anno Tyberii xv., atque eodem ipſo anno oppetere mortem. In cujus rei fidem teſtimonium aliquod quærentes, Iſaiæ locum illum, de quo ſupra dicebamus, allegant. Facit hoc Clemens Alexandrinus *lib.1. Stromatum*, hoc Tertullianus, hoc Africanus, hoc Gaudentius Brixianus; denique Petavio teſte *lib.12. doctrinæ temp. cap.17. Neque paucorum, neque Plebejorum Scriptorum fuit hæc ſententia, ſed doctrina, & auctoritate præſtantium & ſane vetuſtiſſimorum*. Quam ſit hoc durum, quamque Evangelio ipſi repugnans, nemo non videt. Neque illi opinor non aliquid videbant; ſed neceſſitate coactos ſe aliud facere non poſſe exiſtimabant. Quid illud erat? quod nimirum certiſſima haberent monumenta, quibus annus Chriſti emortualis Conſulatui duorum Geminorum conſignabatur. Qui loca illa Patrum ſolerter conſideret; qui animadverterit, de Chriſto Servatore noſtro judicium fuiſſe olim inſtitutum, & Romani Præſidis ſententiam etſi injuſtam, legitima tamen & ſolemni forma pronunciatam, ut conſici Acta, totumque referri in tabulas addita temporis nota debuerit, mecum omnino ſentiet, & ex his ipſis Patrum locis de antiquioribus monumentis conjectare licere exiſtimabit.

F I N I S.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sacri Palatii Apostolici.

F. M. de Rubeis Patriarcha Constantinop. Vicesg.

IMPRIMATUR.

Fr. Vincentius Elena Ordinis Prædicatorum, Reverendissimi Patris Sacri Palatii Apostolici Magistri Socius.

